

in epistolam I ad Timotheum v

ut scz qd verbo precipsis impleas opere. p̄me p̄ef. vlti. Porina facti gregis 7c. Et hoc in locutione. Unde dicit In verbo scz ponderato: ordinato 7 circumsp̄cto. Col. 4. Sermo vester semper in gratia sale sit conditus. p̄me p̄e. 4. Si quis loquitur quasi sermones dei. Item in conuersatione exteriori vt sicut excellit loco 7 dignitate: ita 7 honesta conuersatione. p̄me p̄e. 2. Conuersatione vestram inter gentes habentes bonam. 7c. Matt. 5. Videant opera vestra bonaz glorificent patre vestru qui in celis est 7c. Quantu ad veni ordinat charitate que perficit affectum. Unde dicit. In charitate. p̄me Col. 3. Si linguis hominu loquar 7c. Col. 3. Super omnia charitatem habentes 7c. Item per fidem que illuminat intellectum. Unde dicit. In fide. Heb. 11. Sine fide impossibile est placere deo 7c. Qd specialiter competit prelatis qui sunt custodes fidei. Unde Luc. 22. specialiter dominus orat pro fide petri dicens. Ego pro te rogavi petre vt non vestras fides tua. Quantu ad se ordinat castitas quia indecens est nimis vt vita ministrorum discorde a vita domini. Ecl. 10. Secundum iudicem populi sic 7 ministri eius 7c. Abritus autem sic castitatem dilexit vt de virgine vellet nasci 7 ipse eam seruauit. Deinde cum dicit. Dum venio 7c. ostendit quomodo sit ydoneus ad docendum: 7 primo facit hoc. Secundo assignat rationem premisse monitionis ibi. Noli negligere 7c. Per duo autem 7 ydoneus ad docendum scz per lectionem in qua acquirit scientia: 7 per exercitiu in quo efficitur promptus. Et ideo dicit. Dum venio attende lecti onem scz librorum sanctorum. p̄mi 2 Machab. 12. Habentes solatio libros sanctos. Job. 5. Scrutamini scripturas. Et hoc significatur Ezo. 25. vbi dicitur qd semper in archa domini debebat esse vetes in circulis 7 circuli laudibus quasi semper parati ad portandus. Ad exercitiu autem necessaria est exhortatio nostra quantu ad agenda: doctrina quantu ad cognoscenda. Jere. 3. Dabo vobis pastores iuxta cor meum 7 pascent vos scientia 7 doctrina Deinde cum dicit. Noli 7c. ponit rationem monitionis premisse: 7 primo ponit causam ex dono suscepto. Secundo causam ex premio expectato ibi. Attende tibi 7c. Jc primo ponit rationem. Secundo ostendit quomodo qd in ratione continet impleri potest ibi. Nec meditare 7c. Dicit ergo. Noli 7c. Quasi dicat. Ita attende: quia qui recipit gratiam non debet in ea negligens esse: sed in ea fructificare debet. Mat. 25. Seruus abscondens in terra pecuniam punit ppter negligentiam. Noli ergo negligere gratiam 7c. Per hoc intellige vel dignitate epalem vel donum scientie vel pphetie vel miraculorum quorum nihil debet negligi. 2. Cor. 6. Me inuani gratia dei recipias 7c. Dico gratia que data est tibi per prophetiam id est per diuinam inspirationem. Nam in primitiua ecclia vbi pure 7 ppter deum electiones fiebant nullus assumebatur ad epatum nisi p electione diuinam: sicut electus est ambrosius 7 nicolaus. Et hanc inspiratione vocat hic prophetiam. Unde glo. dicit id est per sanctoium electiones: quod sancti non eligebant que a deo non sciebant electu. Itz apostolus preuidebat hunc profuturum esse p̄plo. p̄ro. 29. Cum prophetia defecerit id est talis modus electionis dissipabitur populus. Et quomodo. Cu in positione manus p̄byteri. Alia littera habet manu p̄byteri. Et sicut dicitur nomina p̄byteri vel episcopi sunt p̄miscua quia sacerdotes 7 p̄byteri id est episcopi erant qui recipiebantur cum manus impositione. Rume. 27. Vocat ioseph 7 impone manu tuam super eum 7c. Dominus etiam imposuit manu pueris: vt dicitur Mat. 19. Jc apostoli septem diaconibus. Act. 6. Et ideo ordinatio in ep̄m imponunt manus. Sed questio est cum ep̄s

pus debeat ordinari a tribus. quare hic dicitur singulari numero p̄byteri. Respondeo hoc ideo dicit: quia 7 si conueniant multi: tamen vnus est principalis 7 alij conuassistentes: tamen potest dici qd tunc hec constitutio nondum erat: 7 tunc pauci erant episcopi qui non poterant congregari. Alia littera habet p̄byteri id est illorum qui sibi imposuerunt manus non in quantum homines sed in quantum p̄byteri. Et hec impositio significat collationem gratie: non qd ministri vent gratiam: sed qd significat gratiam datam a christo. Unde illorum est solum qui sunt ministri xpi. Et ideo dicit p̄byteri vel p̄byteri: quia manus impositio: alia est que fit a diaconibus: 7 alia qd fit a p̄byteris. Deinde cum dicit. Nec meditare 7c. ostendit quomodo impleat qd dicitur est vt scz continue medietur ea que spectant ad officium suum. Heb. vlt. Ipi eni persuegilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri vt euz gaudio 7c. Nec ergo meditare id est frequenter cogita que sunt ad curam gregis tui. In his esto: id est tota virtus tua sit ad hoc. Et quare? Ut profer tu 7c. Mat. 5. Nemo accendit lucernam 7 in abscondito ponit. 7c. Phil. 4. Modestia vestra nota sit omnibus doibus 7c. Et hec debet seruare propter p̄mum expectatu. propter qd subdit dicens. Attende tibi 7 doctrine. Aliqui sic attendunt doctrine qd sul cura negligunt: sed apostolus dicit qd p̄mo attendat sibi 7 postea doctrine. Ecl. 30. Miserere anime tue placens deo 7c. Unde iesus cepit facere 7 docere. Intra in illis. i. instat exerce. 2. Thy. 4. In ista oportune. Et fructus erit ex hoc copiosus: qd hoc faciens 7 teipm 7c. Et hoc est magnu. Jac. 5. Qui couertit fecerit peccatorem ab errore vie sue saluabit animam suam a morte 7c. Dan. 12. Qui ad iusticia erudiunt multos quasi stelle. 7c. Unde doctoribus debet premium aureole. Deinde cum dicit. Seniore 7c. ostendit quomodo diuersimode diuersis sua doctrinam debet tradere: 7 ponit duas diuersitates. Vna fm etatem. Alia fm sexum. Scdm etate p̄lo quantu ad viros. Scdm quantum ad feminas ibi Anus 7c. Dicit ergo. Seniore 7c. Leui. 19. Honora personam senis Et ideo non sunt mordaciter increpandi sed obsequendi. 1. p̄e. 5. Seniores qui in vobis sunt obsecro conuenio. Et si petrus senior hoc faciebat: qto magis iuuenis. Sz contra Esa. 65. Puer centu annorum morietur: 7 peccator centu annorum maledictus erit. Respondeo vicendu est qd senex propter exceedentem maliciam pdit honore senectutis: 7 tunc increpandus. Iuuenes. 7c. Mat. 23. Qes vos fratres estis. Ezech. 34. Cum austeritate iperabatis eis. Et parte feminaz est differencia etatu quia anus. vt matres: maxime que sunt iuuenes infra 5. Quidas honora. Iuuenulas vt sorores ex amore charitatis. Et hoc in omni castitate. Quia amor spiritualis ad mulieres degenerat in carnale: ideo in his que ad iuuenulas p̄tinet adhibenda est castitas 7 id ap̄s addit hoc Unde papa scribens eis dicit. Dillectis in xpo viris simpliciter dicit: dilectis filijs.

Capitulum quintum.

Viduas honora: qd vere vidue sunt Si que aut vidua filios aut nepotes habet discat primu domu sua regere: et mutuam vicem reddere parentibus hoc eni acceptu est coram deo. Que autem vere vidua est 7 desolata speret in deum. 7 instet obsecrationibus 7 orationibus nocte 7 die. Mat. 3 qd

Explanatio sancti Thome

in delictis est viuens mortua est Et hoc precipue
ut irreprensibiles sint. Si quis autem suo-
rum et maxime domesticorum curam non habet
fidem negauit. et est infideli deterior.

Supra instruit timotheum de usu ciborum et de abstinentia: hic instruit eum de dispensatione ciborum que fit spiritualibus personis scilicet que dispensantur viduis et doctoribus. Primo ergo instruit eum de viduis. Secundo de doctoribus sibi. Et qui bene presunt etc. Circa primum primo ostendit quomodo viduis et doctoribus sunt ministranda alimenta per ecclesiam. Secundo qualis vidua sit eligenda ibi. Vidua eligat etc. Item primo ostendit qualibus viduis sit subueniendum. Secundo manifestat quod dicit ibi. Si qua autem etc. Tertio ostendit rationem dicitur ibi. Si quis etc. Dicit ergo viduas honorari non solum reuerentia exhibendo sed necessaria tribuendo. Hec enim duo intelliguntur in verbo honoris. Unde in precepto honorandi parentes intelligit etiam de subuentione: quasi dicitur. In necessariis prouide. Et hoc inchoatum est a principio ecclesie. Act. 6. Factum est murmur grecorum aduersus hebreos eo quod despicere in ministerio quotidiano vidue eorum. Secundo Mach. 3. In templo pecunia posita ad alimentum viduarum et pupillorum. Sed quas viduas? Illas que vere sunt vidue. Vidua dicitur quasi a viro idua. id est diuisa. Nam vidua vere est illa que non habet alias personas a quibus sustentetur: et huic necessaria dabantur de elemosinis fidelium. Deinde cum dicit. Si qua autem etc. exponit que sunt vere vidue. et primo ostendit que non sunt vere. Secundo que sunt vere ibi. Que autem etc. Circa primum primo agit de institutione earum que sunt vere vidue. Secundo rationem assignat ibi. Hoc enim etc. Instruit ergo humiliter quod distans domum suam regere. Tob. 10. Docuerunt filiam suam regere familiam etc. Et dicit primum: quia vidua que assumit ad prouisionem sibi ab ecclesia sciendam debet esse cum honestate vigilans. Et hoc est quod dicit. Si vidua etc. Item debet suis parentibus seruire: et ideo dicit. Nutriam etc. Quasi dicitur. Sicut parentes eam nutrierunt ita et ipsa eos: si habet eos. Et huius ratio assignatur cum subiugit dicens. Hoc enim est acceptum etc. quia hec non solum hominibus sunt sed deo. Et hoc patet quia dominus de hoc speciale mandatum dedit. Exo. 20. Quod etiam dominus ieiunium in euangelio noluit permittere. Item hoc natura docet ut homo recopendet beneficia impendentibus: et nulli tamen impenderunt quantum parentes. Deinde cum dicit. Que autem vere etc. tractat de veris viduis. Primo ostendit que vere sunt vidue. Secundo qualiter instruende sunt ibi. Speret in deo etc. Dicit ergo. Que autem etc. desolata id est que non habeat consolationem humanam scilicet filios vel parentes. Et talis que non habet aliud confugium nisi quod speret in deo etiam quantum ad temporalia subsidia per ecclesiam sustentata. Et debet instrui primo ut exerceatur in bonis. Secundo ut caueat a malis ibi. Et hoc precipue etc. Circa primum duo facit: quod primo ostendit quibus debet occupari pari hec vidua. Secundo rationem assignat ibi. Nam vidua etc. Dicit ergo. Speret in deo et actu spei conuenientem exerceat quod fit per orationem quia obrinet per hanc quod sperat. Oratio enim eleuatio est mentis in deum: obsecratio est postulatio per aliqua sacra. Et dicit. Die et nocte: quod impossibile est quod animus hominis sit sine aliqua cura. Et ideo ex quo vidua nihil habet in quo occupetur debet vacare semper deo. Luc. 2. Anna non discedebat de templo. etc. Iudith. 8. Fecit cubiculum in superiorem ad orandum. Deinde cum dicit. Nam que etc. reddit rationem quare debet semper vacare orationi scilicet quia impossibile est quod animus non occupetur circa aliquam delectationem. Et cum animus otiosus non

occupatur utilibus oportet quod occupetur carnalibus. Et ideo dicitur quod vidua sic desolata vacet orationibus. quod si non habet habeat se delectationibus: et sic mortua est morte peccati. Apoc. 3. Non habes que viuas et mortuus es etc. Eia. 38. Viues scilicet interiorius: viuēs scilicet exteriorius consistebit tibi. Et licet de litiē sint omnibus hominibus occasio mortis: specialiter tamen mulieribus quod ex sui natura habet animi molliciem. Cum ergo delicta emolliant animi necesse est quod mulieres mollioribus emolliant. Iere. 31. Usquequo delictis dissolueris filia vaga. Apoc. 18. Quantum glorificauit se et in delictis fuit tantum date illi tormentum et lucrum etc. Deinde cum dicit. Et hoc precipue etc. ostendit quod instrui debet cauere sibi a malis. Et ideo dicitur etiam prohibeat hoc precipiens quod mulieres que ab ecclesia sustentantur sint irreprensibiles. ps. Domum tuam domine decet sanctitudo. Deinde cum dicit. Si quis autem etc. assignat rationem huius quod dicitur. Vicitur primum etc. dicens quod oportet quod circa hoc instruat vidua: quod hoc est de necessitate. Et ideo dicitur: suorum que scilicet cura et incumbit et maxime domesticorum. Eia. 2. Ordinauit in me charitatem. Et sicut augustinus dicit: possumus omnibus bene uelle: sed illi qui sunt nobis coniuncti estimamus quasi quedam foras et ideo magis diligendi. Ambrosius in libro de officiis dicit. quod ratio huius est quod forte his quebus non est verendum suscipere a suis est verendum suscipere ab alijs. Et sic negauit per opera: quia si non seruat fidem his quos natura copulauit consequens est quod nec alijs. Et sic. Constitentur se nosse deum factis autem negant etc. Sed nunquid est hoc verum et est infideli deterior? Cuius contrarium videtur per augustinum. Jo. 15. Si non uisus etc. quia super hoc dicit quod ibi loquitur de peccato infidelitatis quod est grauius ceteris peccatis quod peccata in deum sunt grauiora que in proximum. Respondeo quod status fidelis ab infideli potest dupliciter considerari. Primo quantum ad statum peccati: et sic infideles sunt in peiori statu quia nihil agunt deo acceptum: non autem si considerentur quantum ad unum peccatum. Fidelis enim et infidelis si mechentur plus peccat fidelis: quia facit iniuriam fidei. Et sic dicitur quod si fidelis contemnit curam parentum grauius peccat quam si hoc faceret infidelis. 2. pe. 2. Delius erat eis non cognoscere viam iusticie quam post agnitionem retrosum conuertit etc.

Lectio secunda.

Vidua eligat non minus sexaginta annorum que fuerit unius viri uxoris in operibus bonis testimonium habens si filios non educauerit: si hospitio receperit: si sanctorum pedes lauit: si tribulationem patientibus suis ministravit. si omne opus bonum subsequuta est: Adolescentiores autem viduas deuita. Cum enim luxuriate fuerint in christo nubere volunt habentes donationem. quod prima fide irrita fecerunt. Simul autem et otiose discunt circuire domos: non solum otiose sed et verboso et curioso loquentes que non oportet. Uolo autem iuniores nubere: filios procreare: matres familias esse: nullam occasionem dare aduersario male dicti gratia. Nam enim quedam couerse sunt retro post sathanam. Si quis fidelis habet viduas ministrat illis: ut non grauetur ecclesia ut his que vere vidue sunt sufficiat.

in epistolam I ad Timotheum v

Supra ostendit viduas ab ecclesia esse sustentandas: hic ostendit quales sunt sustentande. Et primo ostendit qualis sit eligenda. Secundo qualis vitanda ibi. Adolentescentes, et circa primū tria facit: quia primo ostendit esse eligendā ex tempore. Secundo ex castitate. Tertio ex bonorum operum exercitio. Et tempore quia sexaginta annorum. Et de qua electione agit? Ad hoc potest responderi dupliciter. Uno modo quod loquitur de electione qua eligunt ad presidendum gubernationi aliarum viduarum que ab ecclesia nutriebantur que sic antiqua presciant ut de cōtinētia eius nullus suspicet. Numeri. 4. Triginta annis et supra usque ad annos. 50. et. Sed contra videtur quod ecclesia facit contrarium quod abbasse iuniores sunt. Respondeo dicendum quod inordinatū est quod nimis iuencule fiant: sed tamē nō est tāta diligentia ecclesie in eis que sunt incluse ut in eis que sunt libere. Alio modo quod loquitur de electione qua eliguntur ad hoc quod sustententur stipendijs ecclesie et talis eligat non minus quam annorum sexaginta: quod iuvenes possunt laborare manibus sicut et apostolus: qui licet posset de euangelio vivere tamē laborabat: sed vetule quiescunt. Et ex castitate etiam eligenda est vidua: ideo dicit. Que fuerit vnus viri vxoꝝ. Sicut enim requiritur in episcopo quod sit vir vnus vxoꝝ: ita in vetula quod sit viri vnus vxoꝝ. Glo. hoc dicit propter predictū sacramentū. Ille glo. est magistralis et parum valet. Nō enim videtur ratio sumi ex aliquo sacramentū: quia mulieres nō suscipiunt aliqua sacramenta ministranda. Sed hoc dicit propter firmitatē ut scilicet habeant continuū propositum seruandē viduitatē. Sed hieronymus in epistola ad agerūtā alius ad efficiā aliam rationem assignat scilicet quod apud gentiles mos erat quod in sacris deorum nulla perat que haberet duos viros. Et ideo apostolus voluit ut que alimentis ecclesie nutriebant non minus eēt castitatis. Iudith. 15. Et quod castitatē amaueris et post virū tuū alterū nescieris et. Luc. 2. Dixit annis septē cum viro suo a virginitate sua et. Et ideo est quasi laudabile signū castitatis quod vnus viri fuit vxoꝝ. Deinde cum dicit. In operibus bonis et. ostendit viduā esse eligendam ex exercitacione bonorum operū. et primo in generali. Secundo in speciali ibi. Si filios et. Tertio dat idem intelligere de omnibus bonis operibus ibi. Si omne opus et. Quātū ad primū dicit. In operibus bonis et. Prover. vltimo Laudant eam in positis opera eius. Et dicit. Testimonium habens. Iohā. 5. Opera que dedit mihi pater ut perficiā ipsa opera que ego facio testimonij perhibet de me et. Exteriora enim opera ostendunt interiorē fidē. Iā. 2. Ostende mihi fidem tuā sine operibus: et ego ostendam tibi ex operibus fidem meam et. Sed que opera: primo ad suos: sed ad alios. Ad suos dicit. Si filios educavit scilicet in timore dei et castitate. Eccl. 7. Filij tibi sūt erudi illos. Quātū ad alios tangit tria opera pietatis. Primo ad misericordiā: quod mulieres habentes cor molle sūt naturaliter misericordes. Primo ergo docet hospitalitatem ibi. Si hospitio recepit Ro. 12. Hospitalitatē sectantes. Secundo cum hoc simul ponit humilitatē dicens. Si sanctorū lauit pedes: sic enim sunt sancti recipiendi quod et honorifice tractandi. Luc. 10. Martha autem saragebat circa frequēs ministeriū: sic xps Ioh. 13. Si ergo ego laui pedes vestros dominus et magister et vos debetis alter alterius lauare pedes. et. Glo. augustini sup. Jo. Faciunt hoc sibi inuicē fratres etiā in ipso opere visibili et quod manu nō faciunt corde nō faciunt. Multo autē melius est ut etiā manibus fiat. nec dedignetur quod sequi xps facere xpianus. Qui enim ad pedes fratris inclinat ei in corde humilitas excitatur vel si iam inerat cōfirmat humilitatis affectus. Tertio fortitudinem et constantiā: ut scilicet tribulationibus assuetus. Heb. 10. Vincis cōpassi estis. Deinde cum

dicit. In omnibus et. Concludit in quibus debet esse huiusmodi na dicens. Si omne opus bonū subsecuta est id est perfectissima est. Gal. 6. Dum tempus habemus operemur bonū ad omnes et. Deinde cum dicit Adolentescentes et. ostendit que sunt vitande. Et primo hoc ostendit. Secundo assignat rationem ibi. Cum enim luxuriate et. Dicit ergo eligantur vidue talis etatis: sed deuita adolescentiores viduas id est passim non recipias ad sustentationem in ecclesia precipue infames et dissolutas: vel deuita eas quantum ad confortium et familiaritatem. Eccl. 42. Dehinc est iniquitas viri id est securio: ad cōmōrandū quod multo beneficiens. Unde subditur: et mulier confundens in obprobrium. Prima expositio est literalis. Deinde cum dicit. Cum enim et. assignatur duplex ratio ex duplici periculo quod iminet. Circa primū duo facit: quod primo proponit primū. Secundo respondet questioni ibi habentes damnationē et. Si enim adolentescentes assumuntur ad sustentationem ecclesie sunt duo cōsequentiā: scilicet quod habeant sufficientiam et quod nō cogantur manibus operare. Ex utroque autē imminet periculum. Ex primo periculo castitatis. Unde dicit. Quis enim luxuriate fuerint et. Luxuria quandoque sumit pro superfluitate actus veneret. Et sic est vnus de septem vitijs capitalibus: quandoque vero sumit pro omni superfluitate rerū corporalium. Et sic sumit hic. Quasi dicat. Cum habuerint superabundantiā per se fragiū xpianitatis nubere volunt. Exo. 32. Sedit populus manducare et bibere et surrexerunt ludere. Galeri dicit quod a cerere id est cibo. et libero patre propinquus est locus ad veneret. Dece. 4. Comedent et nō saturabunt: fornicatē sunt et nō cessauerunt et. Deinde cum dicit. Habentes et. Respondet tacite questioni. Posset enim aliquis dicere. Quid enim mali est si nubant. Tu enim dicis. 1. Cor. 7. Mulier nō peccat si nubat. Ideo dicit. In hoc habet damnationē quod primā fidē scilicet castitatis quā voverūt alij enim non fuissent assumpsit ad alimoniam. Unde dicit augustinus. hic quod ex solo proposito quis incurrit damnationem. Verum est si sit ad determinatum et cum consensu. Eccl. 5. Si quid voluisti deo ne moreris reddere et. Luce. 9. Nemo mittēs manū in aratrum et aspiciens retro aptus est regno dei et. Et secundo scilicet quod nō laborant tria mala incurrunt. Primum malum est ociositas. Eccl. 33. Multam maliciā docuit ociositas. Ezech. 16. Hec sunt iniquitas sodomie fororis tue: superbia. saturitas panis et abundantia et ocii et. Prover. 12. Qui sectatur ocium stultissimus est et. Ex ociositate sequuntur hec mala. Cor mulieris nō est firmus sicut viri: et propter hoc ad diuersa mouet. Si ergo nō astringatur ad operandum oportet ferri ad diuersa. Et ideo est periculum quod mulieres sint ociose: vnde antiq̄ occupabant eas. Ite efficiunt instabiles quātū ad locū quia discunt circuire domos. Prover. 7. Mūc foris nūc in plateis nunc iuxta angulos insidians et. Iere. 14. Dixit mouere pedes suos et nō quieuit et dno non placuit. Quātū ad verba dicit. Terbose: ex quo enim nō occupant multum vacant nugis. Prover. 7. Barrula vaga quietis impatiens et. Quātū ad cor curiose: quia ex quo nō occupantur in suis: intromittunt se de alienis et ideo loquitur que non oportet quia omnium facta diuidunt. Eccl. 9. Colloquium eius quasi ignis exardescit et. Deinde cum dicit. Solo ergo et. ostendit cui operi sint applicande scilicet ut nubant. Et proponit primo documentum. Secundo assignat rationem ibi. Jam enim et. Dicit ergo. Solo iuuenes scilicet viduas nubere et. Contra p̄me Cor. 7. Bonum est eis si sic permaneant et. Ergo debet melius dicere. Solo continere. Respondeo. Hieronymus dicit quod illud p̄me Cor. 7. volebat ex principali intentione huiusmodi p̄prium donū a deo. Et ideo subdit.

Explanatio sancti Thome

Melius est nubere q̄ vri ꝛc. Et ideo in quo casu loquit̄ videndū ē: q̄ in hoc ne primā fidem faciant irritā: ꝛ idō subdit meli⁹ ꝛ dīc volo nō ex p̄ncipali intentōe filios p̄ creare melius q̄ eos occulte occidere per abortus: supra 2. Saluabit̄ autē p̄ filioꝝ generatiōem si permanserit in fide ꝛc. **I**te matresfamilias ē: vt sc̄z sint occupate nec verbose discurrant per domos. Et etiā hoc volo vt nullam occasiōē dent aduersario .i. vel diabolo vel gentili maledicti gratia id ē vt possit maledicere ecclesijs dei. In quo sic cōcludit v̄tā viduarū vt sic viuant vt in nullo alios puocent ad lasciuia. p̄me **Pe. 2.** Sic ē voluntas dei vt beneficientes obmutescere faciatis imprudētium hominū ignorantia ꝛc. Et ē eius hec rō: q̄ quedāz videntes castitatē cōuerse sunt retro votū irritantes Et tales vadunt post sathanā p̄ imitationē qui apostatauit de societate angeloz. **¶** Deinde cum dicit. Si quis ergo ꝛc. ostendit que vidue sunt nutriende a p̄uatis personis: ꝛ primo ponit documentū. **S**ecō rōnem ibi. Et nō grauet̄ ꝛc. Dicit ergo q̄ que ē vidua vere speret in deo: sed si qua habet fr̄es vel parentes sustentet ab illis. Et ideo dicit. Si quis fidelis ꝛc. quia hoc ē opus pietatis. Et hoc vt ecclesia nō grauet̄. Et hoc necessariū ē q̄ tunc ecclesia nō habuit possessiones: sed modo habet possessiones deputatas ad hoc: p̄me **1. Thes. p̄mo.** Nocte ꝛ die opantes ne quem vestrū grauareꝝ ꝛc.

Lectio tertia.

Qui bene presunt p̄sbyteri duplici honore digni habeant: maxime qui laborant in verbo ꝛ doctrina. **D**icit enī scriptura. **N**ō infrenabis os boui trituranti. ꝛ dignus ē opari⁹ mercede sua. **A**d uersus p̄sbyterꝝ accusationē noli recipere nisi sub duobus aut trib⁹ testib⁹. **P**eccantes corā omnib⁹ argue: vt ꝛ ceteri timorē habeant. **T**estor corā deo ꝛ xp̄o iesu ꝛ electis angelis ei⁹: vt hec custodias sine preiudicio: nihil faciens in alterā partē declinādo. **M**anus cito nemini impoueris neq; cōmunicaueris peccatis alienis. **T**eipm castuz custodi. **N**oli adhuc aquā bibere sed modico vino vtere p̄pter stomachū tuū ꝛ frequentes tuas infirmitates. **Q**uorū dā hominū peccata manifesta sunt p̄cedentia ad iudiciū quorū dā autē sequūtur. **S**imiliter ꝛ facta bona manifesta sunt: ꝛ que aliter se habent abscondi non possunt.

Superius egit de viduis honorandis que stipendijs ecclesie sustentabant: hic agit de honorazione p̄sbyterozꝝ ꝛ primo instruit thymotheū qualiter se habeat ad eos. **S**ecundo ostendit quō quedā dicta sunt intelligēda ibi. **Q**uorū dā hominū ꝛc. **I**te primo ostendit q̄ p̄sbyteri sunt honorandi. **S**ecundo confirmat p̄ auctoritatem ibi. **D**icit enī scriptura ꝛc. **C**irca primū duo facit: quia p̄mo ostendit q̄ sunt honorandi. **S**ecō ostendit qua rōne debetur eis honor ibi. **M**axime qui ꝛc. **D**icit ergo. **Q**ui bene ꝛc. **P**resbyter idem ē qd̄ senior. ꝛ sicut senes etate cōsueuerit habere prudentiā. **J**ob. 12. **I**n multo tempore prudentia: ita qui sumitur ad regimē ecclesie debet prudens esse. **A**uce. 12. **F**idelis seru⁹ ꝛ prudens ꝛc. **E**t idō

plati ecclesie sc̄z ep̄i ꝛ sacerdotes vocant̄ p̄sbyteri. **E**t idō dicit. **Q**ui p̄sunt. **N**ec hoc r̄ssū sed oportet q̄ bñ presint: sc̄z ad dei honorē ꝛ nō ad p̄p̄riā cōmoditatē. **E**zech. 34. **E**t pastoribus istis qui pascebant semetip̄os. **I**tem prudens vt vnicuiq; det tēpore suo. **p̄me 1. Cor. 4.** **D**ic iam queritur inter dispensatores vt fidelis quis inueniatur. **I**sti duplici digni sunt honore quoz vn⁹ ē i ministratio ne necessarioz. **1. Thes. 1.** **E**t his quib⁹ honoratus fuerat a rege habuisset decē talenta argenti ꝛc. **P**rouer. 3. **H**onora dñm de tua substantia ꝛc. **I**tem alius in exhibitione reuerentie. **E**cc. 4. **P**resbytero humilia animaz tuam. **Heb. 12.** **O**bedite p̄positis vestris. **P**rouer. 16. **O**ēs domestici ei⁹ vestri sunt duplicib⁹ ꝛc. **1. Sa. 16.** **I**n terra sua duplicia possidebūt ꝛc. **S**ed p̄cipue hic honor ē illis exhibendus qui hoc merent̄ suo labore sc̄z qui laborant in verbo p̄dicatiōis. **1. P̄bil. 2.** **I**nter quos lucetis sicut luminaria in mundo verbū vite p̄tinentes ꝛc. **Col. 3.** **V**erbū xp̄i habitet in vobis abundanter in omni sapientia docentes ꝛc. **I**tem in doctrina id est in eruditione. **1. Thes. 3.** **D**abo vobis pastores iuxta cor meum ꝛ pascent vos scientia ꝛ doctrina. **Et Ep̄he. 4.** **J**ungit pastores ꝛ doctores q̄ hoc est offi cū ep̄i. **¶** Deinde cū dicit. **D**icit enī ꝛc. p̄bat per duplicē auctoritatē ꝛ vnam introducit fm̄ sensum mysticum: aliā fm̄ litteralem ibi. **D**ignus ē ꝛc. **D**icit ergo. **D**icit enī scriptura sc̄z de utero. 25. **N**ō alligabis ꝛc. **p̄me 1. Cor. 9.** probat apls hoc eē intelligēdū de doctoribus q̄ deo nō est cura de bobus non quin subsint diuine prudentie sed quia nō ē deo cura qualiter homines tractent boues qui possunt eis vti vt volūt. **S**i illa lex nō est de bobus: sed per similitudinē dicit. **Q**ua si dicat. **H**omini laboranti in officio nō p̄hibeas quin vtiat de illo officio. **P**er boues enī intelligunt̄ docentes. **P**rouer. 14. **S**ibi plurime segetes ibi manifesta est fortitudo bouis. **P**er messes fideles. **Mat. 9.** **M**essis quidē multa ꝛc. **E**rgo nō sunt p̄hibendi p̄dicatores ꝛ doctores quin sumptus habeant. **A**lia auctoritas ē. **D**ign⁹ ē ope rarius cibo suo. **Mat. 10.** **E**t potius in veteri testamento ē licet nō sic scripta sit. **N**ec cōsuevit apls de euāgelio adducere auctoritatē nisi cū exp̄ssione dicentis: sed sumitur hec de **Leui. 9.** **N**on morabit̄ apud te merces mercenarij tui vsq; mane ꝛc. **S**z nunqd̄ isti sumpt⁹ sunt merces: **D**icit **Aug⁹** in glo. q̄ sic. **N**on tamē venale ē euangeliū vt pro istis p̄dicet̄. **M**erces enī q̄nq; dicit̄ quod hō reddidit p̄ p̄mo finali: ꝛ sic absit q̄ p̄dicatoꝝ merces sint hōmōi sumptus: q̄nq; dicit̄ merces solū quo quis fit dignus laborando. **E**t hoc modo large hic dicit̄ merces. **E**t ideo dicit **Aug⁹.** **A**ccipiant ergo ꝛc. **¶** Deinde cum dicit. **A**d uersus p̄sbyterꝝ agit de correctione p̄sbyteri dicens q̄ p̄sbyteri qui bene p̄sunt duplici honore sunt honorandi sed mali sunt corrigendi. **C**irca qd̄ tria facit. **P**rimo dicit q̄ facilliter eoz accusatio nō admittat̄. **S**ecundo q̄ culpabiles sunt publice corrigendi ibi. **P**eccatē ꝛc. **T**ertio q̄ nō dampnent̄ temere ibi. **S**ine p̄iudicio ꝛc. **D**icit ergo. **T**u maior p̄sbyter noli aduersus p̄sbyterꝝ ꝛc. **D**uo sufficūt si boni sunt: cui⁹ rō est in glo. quia nō est facile accusanda tam alti ordinis p̄sona q̄ sit vice xp̄i. **S**ed hoc nō videt̄ sufficere quia alioꝝ accusatō nō nisi sub duob⁹ vel trib⁹ testibus admittit̄. **D**eutero. 17. **I**n ore duoz ac triū testiū p̄bit qui occidit ꝛc. **E**t de notandū q̄ aliud ē accipere accusatiōē ꝛ aliud cōdemnare accusatum. **S**ecundū nō debet in dēx nisi cum testib⁹ cōuictus fuerit dānādius: ꝛ hoc in hoibus sed in sacerdotē nec debet accusationem recipere nisi sit cū dēng. **¶** Deinde cū dicit. **P**eccantē ꝛc. ostendit quō p̄nitat̄ si sibi p̄betur ꝛ primo ostendit q̄ publice corrigat̄ eū. **S**ecundo adiurat eū q̄ obfuerit ista ibi. **T**estor corā ꝛc. **D**icit ergo

in epistolam I ad Timotheum VI

Peccantes tam presbyteros q̄ quoscunq̄ coras omnib⁹ argue. Et quare? At ceteri timores habeant. Procedit tamen aliter in correctione fraterna. aliter in iudiciaria. quia iudex gerit personā publicā: et ideo debet intendere bonū commune quod leditur per peccatum publicum q̄a multi scandalizantur. Et ideo iudex ecclesiasticus sic debet publice punire ut alij edificent. **Eccl. 8.** Quia nō cito p̄fertur contra malos sententia absq̄ villo timore filij hominū perpetrant mala. **puer. 19.** Pestilēte flagellato stultus sapientior erit. **Mora q̄ dicit Corā omnib⁹ huius.** Sed contra **Mat. 18.** Si peccauerit in te frater tuus corripe eū inter te et ipsum solum. **et. Respondet Augustinus in glosa.** distingue tempora et peccatū. quia aliud est occultū aliud publicū. Sed primū indiget occulto remedio. id est occulte arguendū. et de hoc loquit dominus. **Unde dicit in te. scilicet solo. q̄si occulte.** Sed apostolus loquit de peccato publico quod publica pena indiget. Et hoc significatur in mortuis quos domin⁹ suscitauit **Mat. 9.** Puella intra domū per quod occultū peccatum intelligitur. **Unde et tunc eiecit turbā. sed Lu. 7.** fillū vidue extra portā coram omnibus. per quod ostenditur publicū peccatū publice puniendū. **Deinde cum dicit. Testor. et. Quia iudex ecclesiasticus maxime gerit in iudicando personā dei. ideo per deum attestandus est q̄ iuste iudicat. Sic em̄ debet arguere coram omnibus q̄ non despiciat iudiciū dei. Ubi tria ostendit. Primum est auctoritas diuina. quia deus pater auctoritate iudicabit. ideo dicit corā deo. **Sen. 18.** Iudicas omnem terrā. **Itē christus homo sicut in iudicio cōparens Job. 5.** potestatem dedit ei iudiciū facere. quia filius hominis est. **Et ideo dicit. Et christo iesu Itē angeli sicut ministri. Mat. 25.** Cum venerit filius hominis in maiestate sua et omnes angeli cū eo. tunc sedebit super sedes maiestatis sue. **Ideo addit. Corā angelis Job. 10.** Instauras testes tuos contra me. **Deinde cum dicit Sine preiudicio. et. Remouet temerariū iudiciū dicens: Sine preiudicio. ut scilicet non temere peccas: sed cū velibe ratione nihil faciens. scz declinando in aliquā p̄tē. Vel sine preiudicio. id est sine precedenti discussione. **Eccl. 33.** Sine iudicio nihil facias graue **Job. 29.** Causam quas nesciebā diligentissime inuestigabā. als non esses medius int̄ partes **Exod. 23.** Non declinabis in iudicio pauperis. **Deinde cum dicit Manus cito. et. Agit de p̄mōtione et hoc videtur esse ratio primi. Sicut em̄ nō debet cito punire: ita nec cito pmouere. id est ordinare de facili ad sacros ordines. **Supra. 2.** Et hij pbentur p̄mū. **Numeri. 11.** Cōgrega ad me septuaginta viros de senioribus israel quos tu nosti q̄ senes sint populi ac magistrū. **Quasi dicat. Illos quos tibi cōstat ydoneos esse. Et quare? Neq̄ comunicaueris. et. q̄ si inordinate pmoueat et ex hoc contingat peccatū eis vel in plebe. hoc tibi imputabitur. Vel comunicat alienis quia non corripit cum potest. **Ro. 1.** Digni sunt morte non solū qui faciunt ea sed etiam qui consentiunt facientibus **Esa. 52.** Pollutum noli tangere. **Deinde cū dicit Te ipsum. et. Dicit quō habeat se ad seipsum: et hoc satis rationally biliter. quia contingit q̄ aliquis ita ferē ad alios q̄ se negligit. **Unde primo hortatur eū ad castitatem. Secundo ex hoc reprimit immoderatā ei⁹ abstinentiā ibi. Noli ad huc. et. Dicit ergo Tu q̄ alios debes corrigere Te ipsum castum. et. 1. cor. 9.** Castigo corpus meum et in seruitutem redigo ne cum alijs predicauero ipse reprobus efficiar. **Itē siquidem thimothēus erat nimie abstinentie et ad vitandū carnis peccata corpus macerabat. **Eccl. 2.** Cogitans in corde meo abstrahere a vino carnē meā. et. Et quia propter hoc fuit infirmus totaliter. ideo dicit ei************

Noli adhuc postq̄ es infirmus. et. **Et quare? Quia Leuit. 2.** Quicquid obtuleris sacrificij sale scz discretiōis condies. **Ro. 12.** Rationabile obsequiū v̄m. et. **Et ideo dicit. Abtere vino sed modico: non ad ebrietatē. **Eccl. 31.** Exultatio aie et cordis vinū moderate potatū. et. Propter stomachū tuū et frequentes infirmitates tuas. scilicet que tibi ex abstinentia puenerunt. **Glosa Laborandum em̄ est ut si fieri potest ceptū officij gradatim pmoueat potius q̄ per inconsiderationē diminuat. Sed notandū est q̄ sanabat paul⁹ infirmos et mortuos suscitabat. et ta men thimothēus curat cōsilio medicine. per quod vā intelligit q̄ non ad omnes vtebatur miraculis: sed quando expediebat propter fidē. **Deinde cum dicit. Quosrundam. et. Ostēdit qualiter intelligenda sunt duo que dixit. scilicet sine preiudicio nihil in condēnationib⁹ hēndum. Item manus cito. et. Et primo primum. Secundo secundum. Quantū ad primum dicit. Quosrundam. et. Quasi dicit. Superius dixi sine preiudicio. et. Amen debes adhibere cōsiderationē. quia quedā peccata sunt notoria. et hec non indigent examinatione. quedā occulta et hec indigent. **Unde in istis vere intelligit sine p̄iudicio non in primis. quia illa precedunt iudiciū. ista vero subsequunt scilicet māifestatio per discussionē nō tūc publicandā prouer. 27.** Quomodo in aquis respēdent vultus p̄spicientiū sic corda hominū manifesta sunt p̄udentibus. **Secundo dicit Manus cito. et. Quod dicit esse intelligendū in non manifeste bonis. quia similiter facta bona quosrundā manifesta sunt **Mat. 5.** Videant opera vestra bona et glorificent patrem vestrum. et. **Job. 3.** Qui autē facit veritatem venit ad lucem et manifestentur eius opera. et. **Que aliter se habet. id est q̄ non sunt manifesta abscondi non possunt. quia **Mat. 10.** Nihil opertum q̄ nō reueletur et occultum q̄ non sciat. et. quia vel in futuro vel etiā hic omnis iniquitas manifestatur. **Et in his non est facilis impostitio.************

Capitulum sextum.

Quicumq̄ sunt sub iugo serui: dominos suos offiū honore dignos arbitretur: ne nomē dñi et doctrina blasphemetur. Qui autem fideles habent dominos: nō contēnant. quia fratres sunt: sed magis seruiāt. quia fideles sunt et dilecti. quia beneficij participes sunt. **Hec doce et exhortare. Si quis aliter docet: et non acquiescit sanis sermonib⁹ dñi nostri iesu christi: et ei que s̄m pietatem est doctrinē: superbus nihil sciens: sed languens circa questiones et pugnas verborū ex quibus oriuntur inuidie. contentiōes. blasphemie suspitiones male. confictationes hominū mente corruptorū. et qui a veritate priuari sunt: existimantiū questū esse pietatez. **Est autē questus magnus pietas cū sufficientia nihil em̄ intulimus in hunc mundū. haud dubium. quia nec auferre quid possumus. **Habentes autē alimenta et quibus tegamur his contenti simus.******

Supra ap̄tus thimothēus instruxit de vsu ciborū et de p̄sonis q̄bus ecclia ministrabat. alimēta: hic agit de alijs p̄